

**This is an electronic reprint of the original article.**  
**This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

**Author(s):** Helama, Samuli

**Title:** Daytonin apinaoikeudenkäynti sata vuotta sitten

**Year:** 2025

**Version:** Final draft

**Copyright:** The Author(s) 2025

**Rights:** This Item is protected by copyright and/or related rights. You are free to use this Item in any way that is permitted by the copyright and related rights legislation that applies to your use. For other uses you need to obtain permission from the rights-holder(s)

**Rights url:** <https://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

**Please cite the original version:**

Helama, Samuli (2025). Daytonin apinaoikeudenkäynti sata vuotta sitten. *Natura* 62(2) s.140-145.

All material supplied via *Jukuri* is protected by copyright and other intellectual property rights. Duplication or sale, in electronic or print form, of any part of the repository collections is prohibited. Making electronic or print copies of the material is permitted only for your own personal use or for educational purposes. For other purposes, this article may be used in accordance with the publisher's terms. There may be differences between this version and the publisher's version. You are advised to cite the publisher's version.

## Daytonin apinaoikeudenkäynti sata vuotta sitten<sup>1</sup>

Samuli Helama (Luonnonvarakeskus)

- Ensin munat, Bill määräsi. - Sitten kana. Sen ymmärtää jopa Bryankin.
- Bryan on kuollut. Luin lehdestä eilen.
- Älä. Ei suinkaan?
- Onpa. Bryan on kuollut.
- Bill pani pois munan, jota oli kuorinut.
- Hyvät herrat, hän sanoi ja kaivoi sanomalehtiriekaleen sisältä käteensä kanankoiven. - Muutan syömisjärjestyksen. Bryanin takia muutan. Tehdäkseni kunniaa Suurelle Rahvaanmiehelle. Ensin kananpoika, sitten muna.
- Minähän päivänä Jumala mahtoi kanan luoda?

Ernest Hemingway  
*Ja aurinko nousee*  
Suom. Jouko Linturi

### Ingressi

Yhdysvaltain Daytonissa tapahtui vuonna 1925 oikeudenkäynti, joka hakee vertaistaan länsimaitten historiassa. Kansan mielissä oli tapahtumassa oikeusmurha, jonka kohteena oli Jumala. Lain nimissä puitiin sitä, saiko Tennesseeen kouluissa opettaa oppia evoluutiosta. Syyttäjää kävi taistoa sosiaalidarwinismia vastaan. Kaiken keskiössä oli biologian oppikirja.

### Kohti Daytonia

Sata vuotta sitten tapahtui Tennesseeen Daytonissa oikeudenkäynti, jossa syytettynä istui paikallisessa lukiossa opettajana toiminut John Scopes. Häntä syytettiin evoluutioteorian opettamisesta, yleisesti käytössä olleesta biologian oppikirjasta. Charles Darwinin Lajien synty oli julkaistu ensi kerran 1859, ja keskustelua evoluutioteoriasta ja sen laajemmista merkityksistä oli käyty vuosikymmeniä. Nyt kyseessä oli ensi kerta, kun kiistely aiheesta kärjistyi oikeussalidraamaksi. Tapahtumaa on kutsuttu niin Scopesin oikeudenkäynniksi kuin Daytonin apinaoikeudenkäynniksi, virallinen nimi oli kuitenkin Tennesseeen osavaltio vastaan John Thomas Scopes.

Scopes oli toiminut luonnontieteiden yleisopettajana ja jalkapallovalmentajana Rhea Countyn lukiossa. Tapahtumaketjuun hän tempautui, kun joukko vaikutusvaltaa omaava paikallisia oli aiemmin vuoden 1925 kuluessa lähestynyt häntä. Aikeena oli koetella tuoretta lakipykälää, joka kielsi evoluution opettamisen osavaltion kouluissa. Pontimena toimi American Civil Liberties Union -järjestön (ACLU) lupaus maksaa oikeudenkäynnistä syntyvän kulut. Scopes oli hyvätapainen naimaton nuori mies, joten hän kävi ”koekaniinista”.

---

<sup>1</sup> Julkaistu: Natura vsk. 62 (2), s. 140-145 (2025).

Evoluutioteorian vastainen laki oli tullut osavaltiossa voimaan vasta aiemmin samana vuonna (Szasz, 1971). Laki ei kuitenkaan kieltänyt evoluution opettamista kaikki tyynni. Tarkemmin ottaen mikään osavaltiolta varoja saava koulutuslaitos ei saanut opettaa ihmisen alkuperästä muuta kuin mitä Mooseksen kirja siitä esitti. Julkisilta kouluilta oli toisin sanoen kielletty oppi ihmisen polveutumisesta. Juuri tämä kielto sai kansan suussa aikaan nimityksen apinaoikeudenkäynti.

Tapaus ei kuitenkaan pitäytynyt paikallisena vaan sai paljon suuremmat puitteet. Oltiin Yhdysvaltain Raamattuvyöhykkeellä ja suuren yleisön silmissä kyse oli taistosta Jumalan sanan puolustamiseksi. Tunnelma sai kansallisen valokeilan, kun pääsyyttäjäksi asetettiin yhdysvaltalaisen politiikan raskassarjalainen, William Jennings Bryan, aiempi ulkoministeri ja presidenttiehdokas, lempinimeltään Suuri Rahvaanmies, *The Great Commoner*, joka viime vuosinaan oli tullut tunnetuksi evoluutioteorian vastaisesta kampanjastaan (Bryan, 1905). Suuresta Rahvaanmiehestä kuultuaan puolustusasianajajaksi ilmoittautui Clarence Darrow, korkean profiilin lakimies ja militantti agnostikko (Darrow, 1929), joka lupasi toimia tehtävässä, vaikka ilman palkkiota.

Oikeudenkäynnistä on sadan vuoden aikana muodostunut omanlaisensa kuva, osin populäärikulttuurin aikaansaamana. Mielikuvia lienee muokannut oikeudenkäyntiin löyhästi pohjautuva vuoden 1960 Hollywood-elokuva Joka tuuleen kylvää (*Inherit the Wind*). Meillä Suomessa tapaus on tuttu myös Daytonin apinajuttu -laulusta, jolla silläkin olisi oma historiansa.

Tämän kirjoituksen oikeudenkäyntikuvaus pohjautuu Edward L. Larsonin (1997) Pulitzer-palkittuun *Summer for the gods* -kirjaan. Kuvauksen jälkeen kirjoitus tarkastelee lähemmin sitä, mistä Daytonissa oikeastaan puhuttiin, kun siellä puhuttiin evoluutiosta. Kirjoituksen loppuosassa tullaan kysymykseen siitä, missä määrin sadan vuoden takaisilla tapahtumilla voi olla annettavaa omaan maailmankuvaamme vuonna 2025.

## Syyte ja puolustus

Sana apinaoikeudenkäynnistä kiiri hyvissä ajoin ja Dayton muuttui heinäkuussa 1925 omanlaiseen markkinapaikaksi. Kaupungin väkimäärä kaksinkertaistui sinne matkanneista reporttereista ja muista matkustavaisista. Tennesseessä vallitsi hiostava helleaalto, jonka aikana lämpötila nousi jopa sataan Fahrenheitiin. Oikeustalon salissa tukaluutta nosti sinne pakkautunut ihmismassa.

Oikeudenkäynti alkoi perjantaina 10.7.1925 lautamiehistöön valinnalla. Asian käsittely jatkui tarkemmin seuraavalla viikolla. Syyttäjän mukaan John Scopes oli rikkonut lakia opettamalla, että ihminen oli kehittynyt alemmista eläimistä, ja täten opettanut teoriaa, joka kielsi Raamatun kertomuksen Jumalasta ihmisen Luojana. Puolustus yritti haastaa evoluution opetuksen kieltävän lain perustuslaillisuuden yhteensä neljällätoista kumoamisperusteella, joihin kuuluivat mm. sananvapaus, uskonnonvapaus sekä lainsäätäjää ohjaava lauseke vaalia tiedettä ja koulutusta. Sen mukaan laki oli laitton, koska se vahvisti tiettyä uskonnollista näkökulmaa julkisissa kouluissa.

Seuraavien päivien aikana salissa puhuivat pitkään Bryanin ja Darrowin lisäksi syyttäjän ja puolustuksen monihenkisten tiimien muut jäsenet. Puolustuksen mukaan kyseessä oli elämänalue, johon kuhunkin ihmisen itsensä tulisi itse suhtautua oman henkilökohtaisen näkemyksenä mukaan. Sen todistajiin kuului kaksi Scopesin oppilaista, ikään kuin viattomuuden esimerkkeinä, sekä biologi, jonka tarkoituksena oli sanallistaa sitä mitä evoluutiolla ihmisen polveutumisen suhteen oikeastaan tarkoitettiin. Lisäksi luettiin asiantuntijalausuntoja kahdeksalta tieteeltä sekä neljältä uskonnon asiantuntijalta, joista valtaosan näkemykset olivat Raamatun luomiskertomuksen ja evoluutioteorian suhteen sovitteluvia.

John Scopes itse ei todistanut oikeudessa. Darrowin mukaan Scopesin todistukselle ei ollut syytä, sillä kukaan ei kiistänyt sitä mitä Scopes oli tehnyt, vaan tarkoituksena oli sen sijaan osoittaa, ettei tekoa voitu pitää lainvastaisena. Syyttäjätiimi käytti kyseistä argumenttia aseenaan, eikä tuomari John Raulston nähnyt perusteita lain perustuslaillisuuden kyseenalaistamiselle.

Seitsemäntenä päivänä

Seitsemäs varsinainen istuntopäivä maanantaina 20.7.1925 oli kokeva yllätyksen, kun Darrow kutsui todistajaksi pääsyyttäjä Bryanin, Raamatun asiantuntijan ominaisuudessa. Näiden kahden vastakkaisen tahon välinen argumentointi mielletään usein koko oikeudenkäynnin synonyymiksi. Ja vaikkei Darrow ollut tiedemies sen kummemmin kuin Bryankaan uskonoppinut, voi istunnon nähdä aikakautensa huomattavana tieteeltä ja uskonnon välisen konfliktin konkreettisena ilmentymänä. Draaman kaari huipentui, kun tuomari Raulston määräsi kyseisen istunnon käytäväksi ulkona, oikeustalon nurmikolla, missä sitä seurasi noin 3000 kuulijaa.

Darrow hiillosti Bryania kysymyksin, jotka pakottivat Suuren Rahvaanmiehen tasapainottelemaan nykyaikaisen maailmankatsomuksen ja kirjaimellisen raamatuntulkinnan säällisessä välimaastossa. Kaksituntisen istunnon aikana Darrow sai Bryanin muun muassa myöntämään maapallon olevan kukaties sittenkin vanhempi kuin Raamatusta lasketut kuusi vuosituhatta – että luomiskertomus saattoi päivien sijaan muodostua samasta määrästä minkä tahansa pituisia ajanjaksoja. Lausunto oli tuleva ärsyttämään piirejä, jotka olivat laittaneet toivonsa fundamentalistisen raamatuntulkinnan puolustamisesta Bryanin harteille.

Kun tuomari ei seuraavana aamuna enää antanut Darrowin jatkaa Bryanin tenttaamista, Darrow pyysi valamiehistöä antamaan päätöksensä. Toimenpide esti Bryania antamasta tämän huolella valmistelemaa loppulausuntoa ja loi valitusmahdollisuuden ylemmässä tuomioistuimessa. Lautamiehistö antoi päätöksensä vain yhdeksän minuutin kuluttua. Sen mukaan Scopes ansaitsi tuomionsa, ja rangaistuksena tälle määrättiin maksettavaksi 100 dollarin sakko, mikä oli lain vaatima minimi.

Polttopisteessä biologian oppikirja

Äkkiseltään ajateltuna oikeudenkäynnin tulos oli laiha. Kenenkään tarkoituksena ei ollut kiistää syytetyn syyllisyyttä, eikä oikeuden tuomari suonut lain perustuslaillisuuden kyseenalaistamista. Oma lukunsa on, ettei John Scopesilla itsellään ollut aiheeseen

henkilökohtaista tarttumapintaa. Hän ei piitannut uskonnosta eikä evoluutiosta, ei mieltänyt oikeastaan edes opettaneensa sitä, lukeneensa toki koulukirjasta oppilailleen kehitysopista kappaleen (paragraafin) tai pari, siinä kaikki (Moore, 2021). Tämän ulkokohtaisuuden vuoksi Daytonin apinaoikeudenkäynnin voikin nähdä ennen muuta julkisena, yhteiskunnallisena näytelmänä. William Jennings Bryan, ”Suuren Rahvaanmies”, ja Clarence Darrow, ”militantti agnostikko”, ruumiillistivat karikatyyrimäisillä henkilöhahmoillaan tapatuman tieteen ja uskonnon välisen ristiriita-asetelman.

Mikä sitten sai Bryanin, erään maansa ja aikansa poliittisista hahmoista, syttymään juuri Scopesin tapaukseen, olihan tämä tapahtuma-aikaan jo 65-vuotias, monissa poliittisissa liemissä keitetty, maansa yhteiskunnallisia vaikuttajia jo monen vuosikymmenen ajalta. Kyse oli yleisesti ottaen kreationismista, sen sisällyttämisestä nimenomaisesti biologian opetukseen, tai vähintäänkin evoluutioon liittyvien aiheiden poistamisesta siitä. Tämä oli agenda, jota Bryan julkisesti ajoi (Bryan, 1905), vaikka ei ollutkaan kirjaimelliseen raamatuntulkintaan nojaava fundamentalisti. On vaikea sanoa, oliko hän missä määrin ”muna vai kana”, sillä hänen voidaan myös katsoa omaksuneen evoluutiosta useita virheellisiä tulkintoja (Gould, 1987). Huoli oppimateriaalia koskien liittyi Bryanin tapauksessa eteenkin evoluutio-opin vaikutuksista ihmisten moraalialia rapauttaviin seikkoihin, mistä esimerkkinä toimi 1. maailmansodan aikainen Saksa (esim. Watts & Kutschera, 2021).

Mutta samassa kontekstissa on erityisen tarpeellista erotella toisistaan evoluutioteorian ja sosiaalidarwinismin käsitteet. Näistä eritoten jälkimmäinen on syytä nostaa myös merkittäväksi oikeudenkäynnin taustavaikuttimeksi. Kyse ei ole tieteellisestä opista, vaan ajattelutavasta, joka nojautui luonnontieteellisen ajatteluun erityisesti Darwinin terminologiaa viljellen. Tilaus sosiaalidarwinismille oli tullut, kun valtarakenteeltaan konservatiivisissa teollistuvissa maissa alkoi ilmetä lisääntyvää valtaeliitin tarvetta puolustaa asemiaan muospaineita vastaan (Kaikkonen 1985). Yleisesti käytetty ja John Scopesin lukema biologian oppikirja, *A Civic Biology* (Hunter, 1914), oli aikansa tuotos eikä arkaillut sanallistaessaan sosiaalidarwinistisia tulkintoja.

Hunterin (1914: s. 263) oppikirja mm. kuvaili perhekuntia, jotka levittävät tauteja, moraalittomuutta ja rikollisuutta, ja joista koitui yhteiskunnalle siten vain kustannuksia. Nämä ihmiset olivat sananmukaisesti loisia jotka, kuten muiden eliönkunnan lajien tapauksessa, tulisi todennäköisesti tappaa. Koska humanisuus ei tätä salli, Hunter jatkoi, tulisi nämä ihmiset kuitenkin pitää toisistaan erossa niin, jottei heidän edustamiensa rappeutuneitten sukulinjojen jatkuminen olisi enää mahdollista (kuva 1). Katkelma ei kuulosta nykylukijan tuntemalta evoluutiobiologialta, eikä se sitä olekaan, vaan sosiaalidarwinismia kärjekkäimmillään, jopa eugeniikkaa, edustaen kuitenkin aikansa tahojen käsitystä siitä, mihin luonnontieteellistä evoluutioteoriaa saattoi halutun kaltaisiin yhteiskuntasuunnittelun tarpeisiin sovellettuna venyttää.

Sosiaalidarwinismin vastustaminen ja kreationismin puolustaminen kytkeytyivät Bryanin edustamassa kampanjassa joka tapauksessa orgaanisesti toisiinsa, sillä juuri evoluutioteorian mahdollistaman näkemyksen ihmisestä lajina muiden joukossa, vailla jumalallista johdatusta, katsottiin johtavan moraalikatoon, josta Hunterin oppikirja toimi esimerkkinä. Täten, vaikka oikeudenkäynnistä onkin syntynyt arkkityyppinen kuva nimenomaan tieteen ja uskonnon välisenä konfliktina, on kyse Shapiron (2008) mukaan ennen muuta tapahtuman jälkeen

syntyneestä artefaktista. Hänen mukaansa evoluution vastaisen liikkeen nousun taustalla voidaan nähdä vaikuttaneen huoli julkisesta kouluopetuksesta, jolle biologia, ja sen kyseinen oppikirja, antoivat kasvot.

**Parasitism and its Cost to Society.** — Hundreds of families such as those described above exist to-day, spreading disease, immorality, and crime to all parts of this country. The cost to society of such families is very severe. Just as certain animals or plants become parasitic on other plants or animals, these families have become parasitic on society. They not only do harm to others by corrupting, stealing, or spreading disease, but they are actually protected and cared for by the state out of public money. Largely for them the poorhouse and the asylum exist. They take from society, but they give nothing in return. They are true parasites.

**The Remedy.** — If such people were lower animals, we would probably kill them off to prevent them from spreading. Humanity will not allow this, but we do have the remedy of separating the sexes in asylums or other places and in various ways preventing intermarriage and the possibilities of perpetuating such a low and degenerate race. Remedies of this sort have been tried successfully in Europe and are now meeting with success in this country.

Kuva 1. Leike Hunterin (1914) *A Civic Biology*-oppikirjasta, sen sivulta 263.

Sadan vuoden jälkeen

Heinäkuun 1925 jälkeen ACLU odotti vielä seitsemän vuotta, muttei löytänyt uutta opettajaa haastamaan evoluutiolakia. Myöskään Darrow ei saanut valitusoikeutta korkeammista oikeusasteista. Lyhyesti sanottuna, uutta "scopesia" ei tullut. Bryanin voi katsoa kokeneen arvovaltatappion Darrowin hiillostuksessa. Ja hän menehtyi vain päiviä oikeudenkäynnin jälkeen — kampanjointi oli hänen osaltaan lopullisesti päättynyt. Se kuitenkin jatkui saaden uusia muotoja ja oikeudenkäyntejä 1900-luvun jälkipuoliskolla.

Daytonin apinaoikeudenkäynti olikin ennen muuta lajinsa ensimmäinen, ei suinkaan viimeinen Yhdysvalloissa. Myöhemmistä oikeudenkäynneistä tulee huomioida eteenkin Epperson vastaan Arkansasin osavaltio vuodelta 1968, jossa korkein oikeus mitätöi kyseisen osavaltion samaisen, julkisissa kouluissa ihmisen evoluutiota opettamasta kieltävän lain, sekä Edwards vastaan Aguillard vuodelta 1987, jossa samainen oikeusaste kumosi Louisianan osavaltion lain, jonka mukaan julkisten koulujen olisi sisällytettävä opetukseensa luomistieteitä (*creation science*) evoluutio-opetuksen rinnalle (Moore ym. 2005). Tuomioistuin katsoi Yhdysvaltojen perustuslain kieltävän uskonnollisten dogmien mukaisesti laaditun opetuksen.

Kaikesta huolimatta kreationismi on ja pysyy mukana yhdysvaltalaisen kouluelämän ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen eri tasoilla. Mooren (2008) mukaan 1. vuoden yliopisto-opiskelijoille tehdyt kyselyt osoittavat heidän omaksuneen kreationistisia käsityksiä osana

lukioaikaista biologian oppisisältöä. Plutzer ym. (2020) mukaan tilanne olisi kuitenkin muuttumassa tuoreempien opettajasukupolvien myötä. Heidän mukaansa opettajat sisällyttäisivät opetukseensa yhäti vähenevissä määrin sellaista harmaan alueen sisältöä, jonka perusteella kreationismi on mahdollista mieltää pätevänä evoluutiobiologian tieteellisenä vaihtoehtona.

Onko Atlantin tuolla puolen käytävällä keskustelulla kuitenkaan mitään tekemistä omassa eurooppalaisessa kontekstissämme. Kokonaisuudessaan asiasta on hyvä olla tietoinen, eteenkin näin Daytonin oikeudenkäynnin merkkivuonna. Toisaalta myös suomalaisten poikien ja nuorten miesten kristillisyyden on uutisoitu olevan nousussa, useissa yhteyksissä, mikä saattaa lisätä keskustelua tiedettä ja uskoa lävistäviä teemoja koskien myös meillä. Evoluutiosta ja sen ymmärryksestä käytiin yhteiskunnassamme runsaammin keskustelua ainakin vajaa parikymmentä vuotta sitten, kun kansanvälinen vertailututkimus (Miller et al. 2006) osoitti suomalaisten ymmärryksen evoluutiosta olevan parhaimmillaankin keskinkertaisella länsimaisella tasolla. Suomalaiset sijoittuivat vertailussa tuolloin 32 EU-maan, Japanin ja Yhdysvaltain joukossa, sijalle 17. Setälä (2008) teki oman tutkimuksen vertailutuloksista käydystä mediakeskustelusta. Hän mukaansa tulos tulkittiin suomalaisessa mediassa kansalliseksi häpeäksi, mutta käyty keskustelu asettautui myös merkityskamppailuksi siitä, kenellä on valta määrittellä evoluutioteorian yhteiskunnallinen asema ja siitä puhumisen tavat. Tästä näkökulmasta kotimaisen keskustelumme heijasteli, vaikkakin vähemmän uskonnollisin sävyin, yllättävänkin ”scopesilaisia” kaikuja. Voimme olla samaisen asetelman äärellä jälleen, mikäli aihepiiristä viriää tulevia debatteja.

Myös nykylukiolaiset ovat yhä saman pelikentän äärellä kuin John Scopesin oppilaat Rhea County High Schoolissa Daytonissa sata vuotta sitten. Nordmanin ja Kilpeläisen (2015) tarkastelun mukaan vaikuttaa siltä, ettei suurin osa lukiolaisista kykene tarpeellisen tyydyttävästi integroimaan tieteen ja uskon selityksiä vaan ne nähdään toisilleen voimakkaasti vastakkaisina ja vaihtoehtoisina. Voidaankin ajatella, että näissä epäonnissa yrityksissään ihminen käy ikään kuin päättymätöntä apinaoikeudenkäyntiä omassa mielessään, sukupolvi toisensa perään. Voidaan pohtia, tulisiko yhteiskuntaamme koulutetun ihmisen kyetä myös monitasoisempaan ajatteluun omista lähtökohdistaan, vai tulisiko koulutuksen tarjota oppilaille valmiiksi pureskeltuja malleja. Tämä on pohdintaa, johon on ottanut kantaa osa niin kirkon kuin tieteenkin huomattavista vaikuttajista (ks. Helama, 2020).

Syytä ei ole unohtaa myöskään sosiaalidarwinismia. Taannoin esitetyt teoriat älykkyydosamäärän vaikutuksesta bruttokansantuotteeseen luokiteltiin suomalaisessa tiedekeskustelussa nimenomaan sosiaalidarwinismiksi (mm. Virtanen, 2004). Tältä osin kysymys ylettyy myös politiikan pariin, mistä käy esimerkkinä Kataisen hallituksen Suomen Eurooppa- ja ulkomaankauppaministeri Alexander Stubbin euron tulevaisuutta koskeva pohdinta vuodelta 2011. Ministeri näki euron nimenomaisesti darwinistisena järjestelmänä, jossa kelpoisimmat pärjäävät, ja missä tämänkaltaisten maiden tulisi tästä syystä omata muita vahvempi asema kansainvälisessä päätäntäelimissä<sup>2</sup>. Kuten kreationismin Yhdysvalloissa, sosiaalidarwinismin voi nähdä kulkeutuvan keskusteluihin, myös rivien välissä ja ajattelun harmaalla alueella.

---

<sup>2</sup> <https://www.reuters.com/article/idUSTRE7AG20Q/> (20.12.2024)

## Lopuksi

Mitä Daytonin apinaoikeudenkäynnistä lopulta olisi hyvä muistaa. Ensinnäkin evoluutio-opetuksen vastainen laki ei koskenut mitä tahansa opetusta vaan ihmisen polveutumista. Laintulkinnallisesti oikeudenkäynti ei muuttanut omana aikanaan mitään, vaan kyseinen laki kumoutui vasta paljon myöhemmän Epperson vastaan Arkansasin osavaltio - oikeudenkäynnin tuloksena. Toisekseen yleinen näkemys apinaoikeudenkäynnistä tieteen ja uskonnon välisenä konfliktina on vähintäänkin yksioikoinen, ja syvempiä sävyjä vastakkainasettelu saa sosiaalidarwinismin kontekstissa. Kaiken kaikkiaan, tapahtumien keskiössä oli biologian oppikirja. Kreationistisen sisällön ujuttautuminen biologian opetukseen Yhdysvalloissa, sittemmin voimaan tulleista laintulkinnosta huolimatta, kertoo omaa kieltään yhteiskunnassa pitäytyvistä valta-asemista, joita tieteen ja uskonnon välisen asetelman konfliktikeskeinen käsittely todennäköisesti tukee. Jos ja kun keskustelu evoluutiobiologiasta tai siitä johdettavista näkemyksistä (ml. sosiaalidarwinismi) valtaa seuraavan kerran alaa suomalaisessa keskusteluympäristössä, voimme kenties olla sitä valppaampia, mitä paremmin olemme lukeneet läksymme Daytonin apinaoikeudenkäynneistä, ja siitä kumpuavista kaiuista. John Scopes oli omassa oikeudenkäynnissään sivustakatsoja, mutta valveutuneempina meidän ei tarvitse sitä omassa yhteisössämme olla. Tapahtumilla on yhä sadan vuoden jälkeenkin merkitystä.

## Kirjallisuus

Bryan, W. J. (1905). *Prince of peace*. Funk & Wagnalls, New York.

Darrow, C. (1929). *Why I am an agnostic*, 27–40. Teoksessa: E. Haldeman-Julius, (toim.) *Little Blue Book No. 1500*. Girard: Kansas.

Gould, S. J. (1987). *William Jennings Bryan's last campaign*. *Natural History*, 96 (11), 16–26.

Helama, S. (2020). *Paleontologi Stephen Jay Gould ja käsitys tieteen ja uskonnon välisestä suhteesta*. *Teologinen Aikakauskirja*, 125 (5), 414–426.

Hemingway, E. (1970). *Ja aurinko nousee*. Suom. Jouko Linturi. *The Sun Also Rises*. (1926). Viides painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Kaikkonen, O. (1985). *Eriarvoisuusajattelu, rotukäsitykset ja sosiaalidarwinismi*, 19–35. Teoksessa: A. Kemiläinen, M. Hietala & P. Suvanto, (toim.) *Mongoleja vai germaaneja – rotuteorioiden suomalaiset*. Suomen Historiallinen Seura, Historiallinen Arkisto 86.

Larson, E. J. (1997). *Summer for the gods: the Scopes trial and America's continuing debate over science and religion*. New York: Basic Books.

Miller, J. D., Scott, E. C. & Okamoto, S. (2006). *Public acceptance of evolution*. *Science*, 313, 765–766.

Montgomery, D. R. (2012). *The evolution of creationism*. *Geological Society of America (GSA) Today*, 22 (11), 4–9.

Moore, R. (2008). *Creationism in the biology classroom: What do teachers teach & how do they teach it?* *American Biology Teacher*, 70 (2), 79–84.

Moore, R. (2021). What John Scopes told his family and friends about his trial. *The American Biology Teacher*, 83 (2), 89–95.

Moore, R., Jensen, M. & Hatch, J. (2003). Twenty Questions: What Have the Courts Said about the Teaching of Evolution and Creationism in Public Schools? *BioScience*, 53 (8), 766–771.

Nordman, V. & Kilpeläinen, A.-E. (2015). Mitä lukiolaiset ajattelevat uskosta ja tiedosta? *Areiopagi* 30.6.2015, <https://www.areiopagi.fi/2015/06/mita-lukiolaiset-ajattelevat-uskosta-ja-tiedosta/> Luettu 20.12.2024.

Plutzer, E., Branch, G. & Reid, A. (2020). Teaching evolution in U.S. public schools: a continuing challenge. *Evolution: Education and Outreach*, 13 (14), 1–15.

Setälä, V. (2008). Kehitysoopin julkinen ymmärrys ja populaari evoluutiodiskurssi. *Media & viestintä*, 31 (4), 42–62.

Shapiro, A. R. (2008). Civic Biology and the origin of the school antievolution movement. *Journal of the History of Biology*, 41, 409–433.

Szasz, F. M. (1971). The Scopes Trial in Perspective. *Tennessee Historical Quarterly*, 30 (3), 288–298.

Virtanen, H. (2004). Vanhasen teoria on sosiaalidarwinismia. *Tieteessä tapahtuu*, 2004 (8), 40–42.

Watts, E. & Kutschera, U. (2021). On the historical roots of creationism and intelligent design: German Allmacht and Darwinian evolution in context. *Theory in Biosciences*, 140, 157–168.